

Yayın Tarihi: 03.03.2026 - Yazar: Ferdi Asım Hellaç

Serbest Meslek Faaliyetinde Mal İadelerinin VUK Kapsamında Değerlendirilmesi ve Belge Düzeni

1. Serbest Meslek Kazancında Belge Düzeninin Sınırları

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun (VUK) 236'ncı maddesi, serbest meslek erbabının mesleki faaliyetlerine ilişkin tahsilatları için serbest meslek makbuzu (e-SMM) düzenlemek zorunda olduğunu hüküm altına almıştır. Ancak serbest meslek faaliyeti, özü itibarıyla bir hizmet ifasıdır ve mal satışı unsuru barındırmaz. Dolayısıyla, serbest meslek erbabının VUK 232'nci maddesinde tanımlanan "fatura" düzenleme yetkisi bulunmamaktadır. Bu yetki eksikliği, satın alınan bir malın iadesi aşamasında "iade faturası" mekanizmasının işletilmesini engellemektedir.

2. Yasal Dayanaklar ve Gider Pusulası Müessesesi

Serbest meslek erbabı tarafından iade edilecek mallar için izlenmesi gereken yöntem, VUK'un 234'üncü maddesinde düzenlenen "Gider Pusulası" hükümlerine dayanmaktadır. Kanun hükmüne göre, birinci ve ikinci sınıf tüccarlar ile defter tutmak mecburiyetinde olan serbest meslek erbabının, belge düzenleme yükümlülüğü bulunmayan kişilerden veya bu işlem özelinde belge düzenleyemeyecek olanlardan satın aldıkları malların iadesinde, belgeyi düzenleme yükümlülüğü malı iade alan tarafa, yani satıcıya aittir.

Bu bağlamda, serbest meslek erbabı malı iade ettiğinde, malı geri alan vergi mükellefi satıcı tarafından bir gider pusulası düzenlenmesi ve bu belgenin serbest meslek erbabı tarafından imzalanması yasal zorunluluktur.

3. 433 ve 509 No.lu Vergi Usul Kanunu Tebliğleri

"Serbest Meslek Kazancında Mal İadesinin Tevsiki" başlığı altında yapılan değerlendirmede; mükellefiyet statüsü gereği serbest meslek erbaplarının, e-Arşiv fatura uygulamalarındaki "nihai tüketici iade şerhi" imkanından yararlanması hukuken mümkün görülmemektedir. VUK 433 ve 509 No.lu tebliğlerde yer alan bu kolaylık, münhasıran vergi mükellefi olmayan kişiler için tanımlanmıştır. Serbest meslek erbabı her ne kadar fatura düzenleyemese de vergi mükellefi sıfatını haiz olduğundan, iade işleminin VUK 234 uyarınca satıcı tarafından düzenlenecek Gider Pusulası ile belgelendirilmesi zorunluluğu devam etmektedir.

4. Özelgeler Işığında Uygulamanın Değerlendirilmesi

Gelir İdaresi Başkanlığı'nın yerleşik uygulamalarını yansıtan aşağıdaki özelgeler, bu konudaki tereddütleri kesin olarak gidermektedir:

- **Belge Türü ve Gider Pusulası Zorunluluğu:** İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 15.07.2011 tarih ve B.07.1.GİB.4.34.19.02-019.01-621 sayılı özelgesi, serbest meslek erbabının ticari bir emtia satışı söz konusu olmadığından, iade işlemi için SMM düzenlenmesinin mümkün olmadığı, iadenin ancak malı geri alan işletme (satıcı) tarafından düzenlenecek gider pusulası ile tevsik edilebileceği açıkça belirtilmiştir.
- **KDV Beyanı ve Stopaj Muafiyeti:** Ankara Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 01.06.2012 tarih ve B.07.1.GİB.4.06.18.02-32234-8025-603 sayılı özelgesi, iade edilen mal bedeli üzerinden gelir vergisi tevkifatı (stopaj) yapılmayacağı, KDV açısından ise iade edilen tutarın orijinal faturadaki KDV oranı üzerinden hesaplanarak satıcıya yansıtılması ve indirimlerden çıkarılması gerektiği vurgulanmıştır.
- **Kayıt ve Belge Uyumu:** Bursa Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 24.02.2012 tarih ve B.07.1.GİB.4.16.17.02-VUK-11-20-41 sayılı özelgesi, satın alınan emtianın iadesinde belgenin satıcı tarafından düzenleneceği teyit edilerek, gider pusulasında iadeye konu asıl faturaya atıf yapılması gerektiği hatırlatılmıştır.

5. Muhasebe Kayıtları ve KDV Beyanı

İade süreci tamamlandığında, serbest meslek erbabı bu işlemi *Defter Beyan Sistemi* üzerinden kayıt altına alırken aşağıdaki hususlara dikkat etmelidir:

- **Gider İptali:** İade edilen malın bedeli, ilgili dönemde gider kalemlerinden tenzil edilmeli veya gider iadesi olarak kaydedilmelidir.
- **KDV İlavesi:** Alış sırasında indirim konusu yapılan Katma Değer Vergisi, iadenin gerçekleştiği ayın 1 No.lu KDV Beyannamesinde "*İlave Edilecek KDV*" satırı aracılığıyla beyan edilerek denkleştirilmelidir.

6. Sonuç ve Değerlendirme

Serbest meslek erbabının e-Arşiv fatura ile aldığı mesleki giderleri iade etmesi durumunda, müstakil bir iade faturası veya serbest meslek makbuzu düzenlemesi hukuken mümkün değildir. Her ne kadar e-Arşiv tebliğlerinde nihai tüketiciler için "fatura üzeri iade şerhi" pratik bir yol olarak sunulsa da vergi mükellefiyeti bulunan serbest meslek erbabı için doğru olan, iade işlemi satıcının düzenleyeceği *Gider Pusulası* üzerinden yürütmektir. Bu usule uyulmaması, VUK uyarınca belge düzenine aykırılık teşkil ederek usulsüzlük cezalarına ve indirim konusu yapılan KDV'nin reddine sebebiyet verecektir.

Ferdi Asım Hellaç

Mali Müşavir

YASAL UYARI : İnternet sitemizde yer alan yazıların tüm hakları saklıdır. Ancak yazar ve site kaynağının aktif linkine yer verilerek alıntı yapılabilir. YAZILAR AYNE YAYIMLANAMAZ. Aksi yönde eylemler hakkında Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki tazminat ve ceza hükümlerinin uygulanması için hukuki

Ferdi Asım Hellaç Mali Müşavir

süreçler başlatılacaktır.

Kaynak : <https://hellac.com/blogdetay/serbest-meslek-faaliyetinde-mal-iadelerinin-vuk-kapsaminda-degerlendirilmesi-ve-belge-duzeni>

Erişim Tarihi : 08.06.2026